

Utbildningsförvaltningen
Malin Kvist
0171-625873
malin.kvist@enkoping.se

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Svar på uppdrag från nämnden gällande försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan

Förslag till beslut

Förslag till nämnden

1. Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens uppdrag från den 19 maj 2021, om att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett 3-årigt försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, avslutas avbryts.
2. Inom ramen för förvaltningens fortlöpande verksamhetsutveckling fortsätta den påbörjade dialogen med upplevelsenämnden för att vidareutveckla konceptet för fritidsklubbar i Enköping.

Beskrivning av ärendet

Den 2 december 2020 väckte Svante Forslund (L) ett ledamotsinitiativ i utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. Med utgångspunkt från ledamotsinitiativet gav nämnden förvaltningen ett uppdrag att se över möjligheten att starta fritidsklubbar, (öppen fritidsverksamhet) som komplement till fritidshem i kommunen.

Efter att förvaltningen utrett ärendet så gav nämnden den 19 maj 2021 förvaltningen i uppdrag att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett 3-årigt försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, utifrån de behov som identifierades i utredningen (se bilaga 2).

Utbildningsförvaltningens bedömning

Rättsliga förutsättningar

Enligt skollagen (2010:800) ska fritidshem erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem. Den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, grundsärskolan,

specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikten kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen möjlighet till utveckling och lärande samt en meningsfull fritid och rekreation.

Befintlig fritidsklubbsverksamhet i kommunen

Fritidsklubbsverksamhet bedrivs i dagsläget av upplevelsenämnden i form av Fritidsklubben V-boden som ligger på Västerledstorg, i närheten av Enöglaskolan. Fritidsklubben har idag öppet 13:30- 16:30 tisdag till fredag, för årskurs 3 till årskurs 6. Verksamheten har enbart stängt under jullovet och annars öppet under hela året. Klubben har under hösten 2021 haft ett besökssnitt på 29 barn per öppet tillfälle. Under vårterminen var det stängt eller begränsat till 12 besökare men detta på grund av pandemilagen. De barnen som deltar i fritidsklubbsverksamheten går idag på Enöglaskolan. Fritidsklubben är helt avgiftsfri och erbjuder gratis mellanmål varje dag.

Bedömningen

Det som efterfrågades i ledamotsinitiativet var fritidsklubbsverksamhet som ett komplement till fritidshemmet. I uppdraget från nämnden framgår att försöksverksamheten ska förläggas vid Enöglaskolan. Då fritidsklubbsverksamhet redan bedrivs på den plats som uppdraget från nämnden anger gör förvaltningen bedömningen att försöksverksamheten inte bör påbörjas. Utifrån det förarbete som tidigare gjorts och de samtal som utbildningsförvaltningen har haft med upplevelseförvaltningen i ämnet är vår bedömning att V-bodens verksamhet i mycket överensstämmer med de förväntningar som ledamotsinitiativet har på en fritidsklubbs verksamhet. Förvaltningens uppfattning är därför att någon försöksverksamhet inte behöver bedrivas.

Däremot konstaterar förvaltningen att det finns stora vinster med en god samverkan mellan V-boden och grundskolan och att en fritidsklubbsverksamhet med hög kvalitet gynnar eleverna i utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens verksamheter. Av dessa anledningar vore en fördjupad dialog mellan utbildningsförvaltningen och upplevelseförvaltningen önskvärd, för att diskutera hur V-bodens verksamhet och samverkan med grundskolan kan utvecklas. Förslaget är därför att uppdraget om att genomföra en försöksverksamhet avslutas för att istället fokusera på dialog kring den befintliga verksamheten i upplevelsenämndens regi. Förslaget är därför att uppdraget om att genomföra en försöksverksamhet avbryts för att i stället fokusera på att tillsammans med upplevelsenämnden vidareutveckla det befintliga fritidsklubbskonceptet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse, daterad 2022-04-05

Bilaga 01 – Ledamotsinitiativ från Svante Forslund (L) gällande fritidsklubbar

Bilaga 02 – Protokollsutdrag från utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens sammanträde den 19 maj 2021 (paragraf 85).

Linda Lindahl
Förvaltningschef
Enköpings kommun

Malin Kvist
Utredare
Enköpings kommun

Kopia till:
Upplevelsenämnden

Enköpings kommun

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Initiativärende enligt initiativrätten kommunallagen.

Enköping 2 november 2020.

Ledamotsförslag från Svante Forslund, Liberalerna i Enköpings kommun till Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden i Enköpings kommun.

Liberalerna i Enköping vill ge förvaltningen ett uppdrag att se över möjligheten att starta Fritidsklubbar, (annan pedagogisk verksamhet öppen fritidsverksamhet) som komplement till fritidshem i kommunen.

Vi vill att Fritidsklubbars öppna verksamheter bedrivs utifrån samma läroplan som för fritidshemmen med en tydlig pedagogisk inriktning, god omsorg om eleverna och med en meningsfull fritid.

Sammanfattning:

Fritidsklubb ska vara en öppen fritidsverksamhet som erbjuds barn 10–12 år i enlighet med skollagen kap. 25 4§ (annan pedagogisk verksamhet öppen fritidsverksamhet).

Skollagen säger: "Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem" (kap.14 7§ Skollagen). Öppen fritidsverksamhet utgår från barnens behov av fritidsaktiviteter och möjlighet att utveckla intressen.

Enköping som ovan

Svante Forslund

Ledamot nämnd och arbetsutskott.

Paragraf 85

Ärendenummer UAN2020/565

Ledamotsinitiativ från Liberalerna (L) gällande Fritidsklubbar

Beslut

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att ge utbildningsförvaltningen i uppdrag att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett 3-årigt försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, utifrån de behov som är identifierade i utredningen.

Beskrivning av ärendet

Utbildningsförvaltningen har den 17 december 2020 fått i uppdrag av utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, utifrån ett ledamotsinitiativ från Liberalerna (L), att se över möjligheten att starta Fritidsklubbar, (annan pedagogisk verksamhet öppen fritidsverksamhet) som komplement till fritidshem i kommunen.

Utbildningsförvaltningens bedömning

Skillnad mellan verksamheterna

Förvaltningen tolkar ledamotsförslaget som att vissa fritidshem kan komma att kompletteras med öppen fritidsverksamhet, men inte alla. I förslaget står det att öppen fritidsverksamhet ska bedrivas "utifrån samma läroplan som för fritidshemmen med en tydlig pedagogisk inriktning, god omsorg om eleverna och med en meningsfull fritid". Öppen fritidsverksamhet och fritidshem är dock inte samma typ av verksamhet. Verksamheterna skiljer sig åt i flera avseenden, och då inte minst i fråga om de pedagogiska uppdragen. Den öppna fritidsverksamheten är i motsats till fritidshemmet inte verksamhetsintegrerad med förskoleklassen och grundskolan. Den öppna fritidsverksamheten omfattas inte av läroplanen och bedriver inte utbildning.

Syftet med öppen fritidsverksamhet är att det ska likna ett fritidshem, men vara mer anpassat efter äldre barn, 10-12 år. Verksamheten kan använda samma styrdokument som fritidshemmen, men göra anpassningar exempelvis efter hur mycket tillsyn barnen behöver. På ett fritidshem går barn i yngre åldrar och personalen bestämmer tillsammans med föräldrar när barnen ska komma och gå.

På en öppen fritidsverksamhet går äldre barn och de bestämmer själva tillsammans med föräldrar vilka tider de är där. Öppen fritidsverksamhet är flexibelt

i den meningen att somliga barn är där varje tillfälle, medan andra bara deltar ett par timmar i veckan.

Eftersom barnen själva har en mer aktiv roll på en öppen fritidsverksamhet kan tillsynsansvaret göras mindre betungande för verksamheten, vilket inte minst gör verksamheten mer kostnadseffektiv. På ett fritidshem måste de anställda ansvara för närvaron, vilket kräver en högre personaltäthet och därmed högre personalkostnader. När det gäller yngre barn är den högre personaltätheten nödvändig, men ju äldre barnen blir och ju mer ansvar de kan ta desto mindre tillsyn kräver de. Eftersom barn utvecklas olika snabbt är detta högst individuellt och för en välfungerade öppen fritidsverksamhet krävs det goda rutiner för övergångar mellan fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Vissa barn kan exempelvis behöva mer tillsynsansvar än andra trots att de är i samma ålder. Den problematiken behöver den öppna fritidsverksamheten hantera.

På öppen fritidsverksamhet väljer barnen själva vad de vill göra, i likhet med barn på fritidshem. På öppen fritidsverksamhet är barnen dock betydligt mer fria att själva bestämma vad de vill ta sig för. Om ett barn på öppen fritidsverksamhet ägnar särskilt mycket tid åt en aktivitet kan en pedagog även utmana barnet att prova på en annan typ av aktivitet, utan att barnet känner sig tvingad till det. Att verksamheten mer är på barnens villkor gör dem sannolikt mer benägna att delta, så länge de kan hitta aktiviteter som de trivs med att utföra och som de saknar möjlighet att göra hemma. Det kan exempelvis handla om att fritidshemmet har flera datorer som gör det möjligt för barnen att spela tillsammans, att det finns redskap för att utföra olika sporter eller instrument för att spela musik. För att barnen ska tilltalas av verksamhetens utbud av aktiviteter behöver dock exempelvis instrumenten hålla en relativt hög standard, vilket kräver att verksamheten har tillräckliga ekonomiska resurser. Särskilt när det gäller mer tekniska saker som datorer behöver dessa i regel vara i senare modeller för att barnen ska vilja använda dem.

Till skillnad från öppen fritidsverksamhet styrs fritidshemmen av nationella styrdokument som specificerar vad som ska finnas på varje fritidshem i Sverige. Något motsvarande styrdokument finns inte för öppen fritidsverksamhet, vilket gör att dessa skiljer sig åt från varandra. Fritidshemmen präglas därmed av likvärdighet i den meningen att varje fritidshem, oavsett var någonstans i Sverige det finns, ska erbjuda samma omsorg och pedagogik. När det är kommunens uppgift att ta fram styrdokument för öppen fritidsverksamhet kommer verksamheten sannolikt att variera mellan olika kommuner. Som vårdnadshavare kan det därför vara svårt att veta exakt vad barnen kommer att möta i en öppen fritidsverksamhet och om

barnens behov kommer att tillgodoses. Om det exempelvis står verksamheten fritt att tolka begreppet "undervisning" kan det ge upphov till helt olika verksamheter beroende på vem som gör tolkningen. Om vårdnadshavare på förhand vet vad verksamheten erbjuder kan de vara mer trygga i sin förvissning om att deras barn får det pedagogiska stöd och den omsorg de behöver. Fritidshemmen har en utjämnande effekt gällande pedagogik, på så vis att barn med olika socioekonomisk bakgrund får samma undervisning. Alla barn har möjlighet att få likvärdigt stöd även om deras egna föräldrar saknar möjlighet, via exempelvis läxläsning på fritidshem.

Integration

En styrka med öppen fritidsverksamhet är att den kan bidra till integrationen i kommunen. Föräldrar som själva är arbetssökande eller föräldralediga får inte lämna sina barn på fritidshem. Detta gäller inte öppen fritidsverksamhet, där barn kan mötas oavsett deras vårdnadshavares nuvarande situation. Öppen fritidsverksamhet ska erbjuda barnen ett mellanmål, vilket särskilt för barn i socioekonomiskt utsatta situationer kan utgöra ett viktigt dagligt mål mat. Om att barnen får möjlighet till en meningsfull tillvaro även efter skolans slut kan det i bästa fall bidra till en ökad jämlikhet och tillhörighet i samhället. Ytterligare en styrka är att elever med utländsk bakgrund får öva sin svenska i en naturlig miljö efter skoltid.

Öppettider

Vid ett införande av öppen fritidsverksamhet är förvaltningens förslag på öppettiden för öppen fritidsverksamheten efter skolans slut och fram till klockan 17:00. Till skillnad från fritidshem, som ska erbjudas vid eller så nära som möjligt den skolenhet där eleven får utbildning (14 kap. 10 § skollagen), finns inte någon motsvarande bestämmelse för den öppna fritidsverksamheten. För barn som behöver ta sig hem med buss efter skolans slut blir det ett problem eftersom den sista bussen som tar dem hem kan gå i direkt anslutning till skoldagen slut, redan vid 15. Då öppen fritidsverksamhet inte tillhandahålls innan skolan börjar blir det också ett problem för de barn vars föräldrar exempelvis pendlar och därför behöver åka hemifrån tidigt på morgonen. De barnen kan då lämnas ensamma hemma innan skolan börjar.

Ekonomi

472 barn i åldrarna 10-12 är idag inskrivna i Enköpings kommuns fritidshem. Ytterligare 12 barn i åldrarna 10-12 är inskrivna på grundsärskolans fritidshem. Skolpeng för barn i åldrarna 10-12 på fritidshem uppgick år 2021 till 10 602 kr och 20 144 kr för barn i åldrarna 10-12 på grundsärskolans fritidshem. De

ersättningskostnader som idag går till fritidshemmen uppgår därmed till drygt 5 miljoner kronor.

Till detta behöver även intäkterna som idag kommer från den avgift som betalas av vårdnadshavare tas i beaktning. Vårdnadshavare till barn inskrivna på fritidshem debiteras enligt maxtaxan som fastställs av Skolverket, vilket innebär att avgiften för varje barn varierar mellan 0 – 1007 kr beroende på vårdnadshavares inkomst.

Avgiften för att delta på öppen fritidsverksamhet fastställs av kommunfullmäktige och är generellt sett lägre än den avgift som betalas för att delta på fritidshem. Det är viktigt att avgiften hålls på en låg nivå för att inte exkludera ekonomiskt svaga grupper. Det kan även vara en fördel att avgiften betalas per månad, eftersom en terminsavgift utgör en tyngre ekonomisk utgift vid det tillfället. Samtidigt är det

viktigt att barnens behov blir tillgodosedda. Avgiften bör exempelvis inkludera en måltid. I Uppsala är avgiften 200 kronor i månaden och den är inte inkomstprövad, det vill säga avgiften betalas oavsett inkomstnivå. Detta har visat sig vara viktigt för att barn både från ekonomiskt starka och svaga familjer kan delta i samma verksamhet.

Avgiften för öppen fritidsverksamhet i kommuner som kan jämföras med Enköping skiljer sig åt till viss del. I Västerås kan elever vistas på fritidsklubben utan kostnad och mot en avgift om 200 kr per månad ingår mellanmål samt lunch under loven. I Ekerö, Gävle och Järfälla betalas avgiften per termin. I Ekerö har fritidsklubbarna utöver avgiften om 400 kr även rätt att ta ut en självkostnadsavgift för mellanmål och lunch. Samma sak gäller i Gävle, där avgiften är 500 kr. I Järfälla är avgiften 600 kr, men inkluderar mellanmål och lunch under lov.

Ytterligare en faktor är de ökade administrativa kostnader som eventuellt skulle kunna uppstå om kommunen erbjuder öppen fritidsverksamhet. En mängd olika aktörer skulle kunna göra anspråk på att driva en öppen fritidsverksamhet, men om kommunen fortfarande har huvudmanansvar är kommunen även ansvarig för tillsynen. Att exempelvis avgöra vem som ska få tillåtelse att driva en öppen fritidsverksamhet och att kontrollera att verksamheten bedrivs ändamålsenligt kan komma att öka kommunens kostnader för administration.

Fritidshemmens lokaler tillhör i regel skolans byggnader och de lokalkostnader som skolorna betalar skulle sannolikt bestå eftersom antalet barn per enhet är relativt litet. Möjligheten för skolorna att använda delar av lokalerna som idag används till fritidshem för andra ändamål, exempelvis klassrumsundervisning, om elever i årskurs 4-6 gick på en öppen fritidsverksamhet i andra lokaler behöver utredas specifikt hos varje enhet.

Barnperspektivet

En öppen fritidsverksamhet främjar möjligheten för alla barn att delta vid verksamhet oavsett vårdnadshavarens situation, då verksamheten inte kräver att vårdnadshavaren ska uppfylla särskilda kriterier för att deras barn ska kunna delta. Detta främjar likvärdigheten för alla barn i kommunen.

Förvaltningens förslag på införande

I förvaltningens samtliga grundskolor finns barn som tillhör målgruppen som inte uppfyller kriterierna för att få delta på fritidshem. Förvaltningen ser att det finns ett behov att kunna erbjuda öppen fritidsverksamhet för denna målgrupp. En stor andel av målgruppen tillhör Enöglaskolans upptagningsområde. Förvaltningen gör bedömningen att utifrån detta behöver dialog inledas med upplevelseförvaltningen kring samverkan och genomförande av ett försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan. En gemensam utredning behöver initieras tillsammans med upplevelseförvaltningen. Utredningen ska belysa vilka kostnader som kommer att uppstå, hur verksamheten ska finansieras, hur organisation av personal och lokaler ska utformas samt hur länge försöksverksamheten ska pågå och efter hur lång tid och på vilket sätt utvärdering ska ske.

Bilagor/Beslutsunderlag:

Bilaga_01_UAN 17 december 2020 (2020-12-17 UAN §176) Protokollsutdrag
Bilaga_02_Ledamotsförslag UAN Fritidsklubb

Utbildningsförvaltningens förslag till utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att ge utbildningsförvaltningen i uppdrag att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, utifrån de behov som är identifierade i utredningen.

Utskottets beredning

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens arbetsutskott har berett ärendet den 5 maj 2021

Utskottets förslag till utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att ge utbildningsförvaltningen i uppdrag att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett försök

med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, utifrån de behov som är identifierade i utredningen.

Yrkanden

Solweig Eklund (S) yrkar bifall till förvaltningschef Linda Lindahls förslag på beslutsformulering.

Beslutsgång

Förvaltningschefen för utbildningsförvaltningen Linda Lindahl föreslår för nämnden att förslaget till beslut formuleras till följande:

*"Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att ge utbildningsförvaltningen i uppdrag att inleda dialog med upplevelseförvaltningen om en förvaltningsgemensam utredning kring samverkan och genomförande av ett **3-årigt** försök med öppen fritidsverksamhet i anslutning till Enöglaskolan, utifrån de behov som är identifierade i utredningen."*

Kopia till:
Upplevelsenämnden, för åtgärd _____